

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Спеціальність 204 Технологія виробництва і переробки продукції
тваринництва
Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Допускається до захисту:
Завідувачка кафедри технології
виробництва і переробки
продукції тваринництва
к. с.-г. н., доцентка
_____ Олена ЛЕСНОВСЬКА
" ____ " _____ 2026 р.

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти бакалавр на тему:

**Технологічні особливості вирощування телят у фермерському
господарстві «Ліон» Кам'янського району Дніпропетровської
області**

Здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти _____ Владислав САВЧЕНКО

Керівниця кваліфікаційної роботи
к. с.-г. н., доцентка _____ Олена ЛЕСНОВСЬКА

Дніпро-2026

Зміст

Завдання	3
Анотація	5
Abstract	6
1. Вступ	7
1.1. Актуальність теми	7
1.2. Мета і задачі	8
2. Огляд літератури	10
2.1. Фактори впливу на майбутню продуктивність молодняку	10
2.2. Методи підвищення продуктивних якостей	14
3. Умови, матеріал та методика виконання роботи	20
3.1. Умови роботи	20
3.2. Матеріал та об'єкт досліджень	22
4. Власні дослідження	24
4.1. Структура стада	24
4.2. Утримання та ремонт стада	26
4.3. Особливості вирощування телят	28
4.4. Вирощування теличок на ремонт стада	32
4.5. Продуктивність первісток стада	34
5. Ефективність вирощування худоби	36
6. Охорона праці	37
7. Екологічні умови виробництва	39
Висновки і пропозиції	41
Список літератури	44

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність 204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва
Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
Кафедра Технології виробництва і переробки продукції тваринництва

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Зав. кафедри _____

“16” жовтня 2025 р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу здобувача вищої освіти

Савченко Владислава Руслановича

(прізвище, ім'я по батькові)

1.Тема роботи: Технологічні особливості вирощування телят у фермерському господарстві «Ліон» Кам'янського району Дніпропетровської області

затверджена наказом по університету від “ 06 ” 04 2026 року № 693

2.Термін здачі здобувачем завершеної роботи червень 2026 року

3.Вихідні дані до роботи документація підприємства, результати власних спотережень та аналізу.

4.Короткий зміст роботи – перелік питань, що розробляються в роботі
наведено результати аналіз технологічних особливостей вирощування молодняку та продуктивних якостей первісток підприємства.

5.Перелік графічного матеріалу (точно вказати обов'язкові креслення)
10 таблиць та 6 рисунків

6. Консультанти по проекту (роботі), з зазначенням розділів проекту, що їх стосуються

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Охорона праці	Лесновська О.В.	24.03.2026	22.04.2026

7. Дата видачі завдання: “ 16 ” жовтня 2025 р.

Керівниця _____ (підпис)

Завдання прийняв до виконання здобувач _____ (підпис)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Етапи роботи	Термін виконання етапів	Примітка
1.	Актуальність теми, її мета і задачі	Жовтень 2025	виконано
2.	Огляд літератури. Фактори впливу на майбутню продуктивність молодняку. Методи підвищення продуктивних якостей	Жовтень-грудень 2025	виконано
3.	Матеріал, об'єкт і методика	Січень 2026	виконано
4.	Власні дослідження. Технологія вирощування молодняку худоби	Січень-травень 2026	виконано
5.	Охорона праці	Березень-квітень 2026	виконано
6.	Екологічний вплив галузі	Травень 2026	виконано
7.	Висновки і пропозиції	Травень-червень 2026	виконано

Здобувач вищої освіти _____ (підпис)

Керівниця роботи _____ (підпис)

Анотація

*на кваліфікаційну роботу здобувача Владислава САВЧЕНКО на тему:
«Технологіяні особливості вирощування телят у фермерському господарстві
«Ліон» Кам'янського району Дніпропетровської області»*

Вирощування телят є досить відповідальним та складним етапом роботи господарства, так як основними складовими успіху є своєчасне випоювання молозивом, збалансована годівля, належні умови утримання, постійний ветеринарний контроль та дотримання санітарно-гігієнічних вимог. Лише за таких умов можна отримати здоровий молодняк, який стане основою високопродуктивного стада в майбутньому.

В роботі наведені технологічні особливості вирощування телят в господарстві та встановлені їх продуктивні якості подальшому. Телички та бички при народженні важать 28,6 та 31,2 кг. Прирости теличок в перші 6 місяців життя коливаються в межах від 690,0 до 813,3 г, у бугайців – від 880,0 до 1233,3 г.

Абсолютне зростання теличок за період 6-18 місяців складає 269,0 кг із середнім приростом за день в кількості 736,9 г. Вік першого осіменіння телиць становить 17,6 місяців, коли жива маса їх сягає 451,2 кг. За штучного осіменіння з першого разу запліднюється 58,9 %.

У первісток показники продуктивності досить високі: продуктивність – 5890,0 кг за лактацію, а вихід телят – 91,3 %. Відсоток жиру та білку в молоці складає 3,61 та 3,12 відповідно, а кількість отриманого молочного жиру та молочного білку – 212,6 та 183,7 кг.

Таким чином, можна відмітити, що технологія вирощування молодняку в господарстві є ефективною, що підтверджує рівень рентабельності виробництва молока вирощеними первістками +9,4 %.

Ключові слова: телята, молодняк, жива маса, продуктивність, первістки, ефективність вирощування.

Abstract

for the qualification work of the applicant Vladislav SAVCHENKO on the topic: "Technological features of raising calves on the farm "Lion" of the Kamiansky district of the Dnipropetrovsk region"

Raising calves is a rather responsible and complex stage of the farm's work, since the main components of success are timely colostrum drinking, balanced feeding, proper conditions of detention, constant veterinary control and compliance with sanitary and hygienic requirements. Only under such conditions can healthy young animals be obtained, which will become the basis of a highly productive herd in the future.

The work presents the technological features of raising calves on the farm and establishes their productive qualities in the future. Heifers and bulls weigh 28.6 and 31.2 kg at birth. The growth of heifers in the first 6 months of life ranges from 690.0 to 813.3 g, and bulls - from 880.0 to 1233.3 g.

The absolute growth of heifers for the period of 6-18 months is 269.0 kg with an average daily gain of 736.9 g. The age of the first insemination of heifers is 17.6 months, when their live weight reaches 451.2 kg. With artificial insemination, 58.9% are fertilized from the first time.

The productivity indicators of first-born heifers are quite high: productivity is 5890.0 kg per lactation, and the yield of calves is 91.3%. The percentage of fat and protein in milk is 3.61 and 3.12, respectively, and the amount of milk fat and milk protein obtained is 212.6 and 183.7 kg.

Thus, it can be noted that the technology of growing young animals on the farm is effective, which confirms the level of profitability of milk production by first-born heifers +9.4%.

Keywords: calves, young animals, live weight, productivity, firstborns, breeding efficiency.

Вступ

1.1. Актуальність теми

Розвиток скотарства неможливий без ефективного ремонту стада, важливою складовою якого є вирощування здорового молодняку, а саме вирощування телиць як визначального етапу в роботі господарства. Саме від якості вирощування залежить майбутня продуктивність тварин, тривалість їх використання та стійкість до хвороб, а також економічна ефективність галузі в цілому. Тому питання вирощування телят і подальшого використання телиць вже як первісток набуває актуальності в умовах підвищення вимог до якості продукції.

Вирощування телят є важливим етапом технологічного процесу, так як організм молодняку інтенсивно росте, формуючи основні фізіологічні системи та майбутню продуктивність. Тому порушення в годівлі, в умовах утримання або ветеринарно-санітарних плані можуть негативно вплинути на розвиток телят та призвести до значних втрат як в кількісному складі тварин, так і в економічному плані. Тому господарства приділяють особливу увагу забезпеченню телят повноцінною годівлею, комфортними умовами утримання та своєчасним проведенням профілактичних заходів.

Особливого значення має вирощування телиць, які в подальшому поповнюють основне стадо, тому від їх розвитку залежить рівень продуктивності майбутніх корів, репродуктивна здатність та довголіття у виробництві. Відомо, що телиці з оптимальною масою та фізіологічною зрілістю до осіменіння мають кращі показники заплідненості, у них легше проходять роди та краще формується продуктивність в першу лактацію.

Період вирощування теличок до їх першого отелення викликає значних матеріальних затрат, тому господарства зацікавлені у скороченні і вибракуванні непродуктивних тварин та відборі високопродуктивних первісток, які вперше вступають у продуктивне використання. Саме в цей період оцінюється ефективність вирощування молодняку. Продуктивні

первістки забезпечують швидке повернення коштів т інвестицій, вкладених у вирощування телят.

Отже, вирощування телят та подальше продуктивне використання телиць вже як первісток має актуальне значення для вирішення питань формування високопродуктивних стад, підвищення економічної ефективності та реалізації генетичного потенціалу тварин. Тільки правильно-організоване вирощування молодняку є перспективою та джерелом успішного підвищення конкурентоспроможності галузі в сучасних умовах господарювання.

Актуальність теми обумовлена підвищенням конкурентоспроможності вітчизняного скотарства та зростанням попиту на якісну продукцію, а це вимагає від виробників-господарств постійного вдосконалення технологій вирощування молодняку. Формування високопродуктивного стада починається саме з народження теляти та його правильного вирощування. Високий відсоток виходу та збереженості молодняку, оптимальні темпи його росту та формування високого рівня продуктивності є важливими критеріями ефективності роботи підприємства.

1.2. Мета і задачі

Метою роботи був аналіз технологічних особливостей вирощування телят в умовах підприємства та результати подальшого продуктивного використання тварин.

Об'єктом був молодняк від народження до продуктивного використання (первістки).

Задачами роботи було:

- зробити аналіз наявної інформації літературних джерел щодо особливостей утримання молодняку та підвищення рівня використання продуктивних тварин;
- провести вивчення структури стада в умовах обраного господарства;

- проаналізувати умови використання основного стада»
- вивчити особливості росту телят до 6-місячного віку;
- зробити аналіз результатів вирощування телиць до 18-місячного віку з врахуванням їх першої продуктивності як первісток;
- встановити ефективність вирощування молодняку з врахуванням першої продуктивності;
- вивчити умови безпечності роботи працівників в господарстві;
- проаналізувати екологічний вплив галузі;
- зробити висновки з результатів та надати пропозиції.

2. Огляд літератури

2.1. Фактори впливу на майбутню продуктивність молодняку

В умовах сучасних технологій скотарства особливої актуальності набуває вирощування та використання телят для подальшого ремонту стад та отримання продукції-сировини. Сам процес вирощування передбачає збалансовану годівлю з контролем приростів маси телят, використання сучасних засобів профілактики хвороб та створення належних умов утримання. Такий підхід дозволяє скоротити вік першого осіменіння та сприяє підвищенню ефективності виробництва.

Не менш важливим є питання розкриття генетичного потенціалу тварин та отримання потомства з високими продуктивними якостями. Однак реалізація генетичного потенціалу можлива за умови відповідних методів селекції та правильного вирощування молодняку.

Підпала Т.В., Шевчук Н.П. зазначають ефективність використання в роботі зі стадом червоної молочної породи інбридингу помірного (до 40 %), який не тільки не знижує продуктивний рівень тварин, а і стабілізує ознаки, виключаючи інбредну депресію, та підвищує жирномолочність тварин до 4,1 %. При цьому часта інбредних тварин на першому етапі даної роботи повинна становити 21,4 %, а на другому – 40,4 %, що на ранніх етапах інбридингу дасть можливість перевершити аутбредних корів за рівнем молочності.

Шевченко О., Федяєва А. зазначають, що раннім індикатором продуктивності є жива маса молодняку: відхилення хоча б на 10,0-15,0% живої маси в меншу сторону у молодняку має негативний вплив на подальшу їх продуктивність і тварини гірше реалізують свій генетичний потенціал (на прикладі голштинізованої худоби). На думку авторів, приріст 700,0-800,0 грамів на добу – це вважається оптимальним рівнем для формування майбутньої продуктивності, тобто жива маса тварин в 6 місяців – 175,0кг, в 12 місяців – 310,0 кг, а перед осіменінням повинна бути 360,0-380,0 кг.

Тільки дотримання такого принципу буде мати позитивний вплив на прибутковість господарства.

Сгоров Б.В. разом із співавторами вважає, що одним з методів покращення продуктивних якостей худоби є гранулювання кормових сумішей із зберіганням 13,5-14,0 % вологості: різнобічні рецепти таких гранул з кормових трав є ефективними результатами його дослідів на тваринах. Так, відмічено, що застосування даного методу в годівлі молодняку та дорослої худоби є перспективним, так як рівень молочності та жирномолочності підвищується на 7,0 та 10,0 % відповідно, що забезпечує не тільки економічну вигоду підприємствам, а і є досить вагомим показником для збільшення приростів молодняку в молочний період, коли інтенсивність зростання дуже важлива. Автори відмічають, що саме такий технологічний прийом дає змогу зберегти в кормосумішах в декілька разів більше каротину, білку та інших поживних речовин, що сприяє збільшенню виходу кількісних та якісних показників продуктивності.

Суттєвий вплив на якості телят має вміст в кормових сумішах селену, який спричиняє антиоксидантний захист, підвищуючи імунітет молодняку та сприяючи нормальному розвитку м'язових частин. Дефіцит цього елемента в Україні можна пояснити бідним його вмістом у ґрунтах, що і зумовлює додаткове введення його в раціони, зокрема зростаючих телят. При вивченні обміну селену у телиць, Приліпко Т.М., Андрухівський В.С. встановили, що відкладання в тілі цього елемента в контролі становить 7,1 % до спожитого, а в дослідних групах – 30,0-35,1 %, що вказує на відносно високе засвоєння селену при його додатковому введенні в раціон, а отже і на підвищення продуктивних якостей.

Безпечне введення селену при годування молодняку різними кормами досліджено Приліпко Т.М. та Захарчук П.Б., які відмітили, що саме люцерна (в зеленому вигляді або в сіні) містить найбільшу кількість мікроелементу – 14,6 та 57,7 мг в кг натурального корму відповідно в зеленому та висушеному вигляді. Серед концентратів найбільше селену в сої та гороху –

86,9 та 83,3 мг/кг, при цьому найбільш доцільніше вводити в кормо суміш соєвий шрот: тоді вміст селену 123,3 мг/кг корму. Практики відмічають необхідність правильного добору кормових засобів до раціонів худоби з метою підтримання балансового обміну речовин, що є основою формування продуктивних ознак молодняку.

Подібні дослідження проведені і в інших галузях, зокрема в птахівництві, та доведена позитивна результативність додаткового ведення селену Копко І.Є.

За повідомленням Богач М., Селіщева Н. та інших селен як антиоксидант ще знижує вплив токсинів на формування продуктивності молодняку. Так, автори відмічають, що мікотоксини окрім зниження продуктивності викликають порушення здорового стану тварини, в тому числі імунодепресію, репродуктивні порушення, ураження окремих органів тощо, а це викликає оксидативний стрес у худоби. Провівши рід досліджень в різних підприємствах, автори встановили зараженість мікотоксинами в 31,4 % кормів, особливо це стосується зерна (горох, кукурудза, трохи менше ячмінь та пшениця) та зернофуражу. Тому правильно розрахований добір кормових засобів для годівлі та додаткове введення селенвмісних препаратів дозволяє уникнути загального відходу молодняку через інтоксикації та зберегти відповідний рівень їх приростів.

Різничук І, Кишлалі О. зазначають необхідність коригування раціонів для телят: кількість грубоволокнистих кормів не більше 60,0 %, а вміст концентратів – до 2,0 кг на добу до 6 місяців зростання молодняку, далі на відгодівлі – до 4,0 кг/добу. Для ремонтного молодняку згодовування по 1,0-2,0 кг комбікормів щодня після молочного періоду – є нормальним показником подальшого формування їх продуктивності. Суть їх висновку з досліджень: раціони повинні базуватись на переважанні об'ємних кормів ($\geq 60,0$ %) з обмеженим введенням концентратів залежно від віку та продуктивності та чітке дозування концентратів (2,0–4,0 кг) є критичним для підтримання нормального травлення та приростів молодняку.

На фоні суттєвого підвищення температур та коливання погодних умов сьогодні підприємствам приходится змінювати і технологію утримання, і годівлю худоби, щоб уникнути стресів та підтримувати продуктивний рівень. Так, Кушнеренко В.Г., Котовська Ю.С. звернули увагу, що в більшості господарств рівень зелених насаджень біля приміщень з худобою не перевищує 5,0 %, що є прямим показником збільшення температури в загонах та телятниках. Якщо збільшити площу насаджень до 10,0-15,0 %, можна уникнути теплових стресів у тварин, тим самим підвищити рівень добових приростів, забезпечити зростання продуктивних показників та збереження на відповідному рівні відтворних якостей, що є основними критеріями прибутковості підприємств. Збільшення температури понад 17 градусів призводить до зрушення гомеостазу фізіологічних показників у худоби, зокрема теплорегуляції, окислювальних та обмінних процесів, а висадження зеленого масиву сприяє зменшенню загальної температури повітря на 3,5-5,5 градусів, а зменшення сонячної радіації становить 95,0-100,0 %. Таке охолодження тільки сприяє збереженню та навіть підвищенню продуктивності молодняку та дорослої худоби та зменшує енергозатратність господарства.

Отже, на вирощування телят впливає багато факторів, як на один із найважливіших етапів у технології виробництва продукції. Тому ефективність вирощування залежить від комплексу факторів та заходів, які впливають на ріст, збереженість телят, формування основ його майбутньої продуктивності, здоров'я та відтворювальної здатності. Забезпечення телят з перших хвилин якісним молозивом формує імунітет та підвищує стійкість організму, забезпечуючи в подальшому його інтенсивний ріст, розвиток органів і систем та формування відповідного генетичного потенціалу продуктивності.

Поряд з годівлею є не менш важливим отримання оптимального мікроклімату тваринами, що сприяє зменшенню стресовості, їх збереженню

та покращенню показників зростання. Саме порушення цього фактору викликає нестабільність в ефективності господарювання.

Лише за умови оптимального поєднання усіх зазначених факторів та встановлення їх балансу може забезпечити відповідні ростові показники молодняку, отримання добре розвинених телиць і допоможе сформувати продуктивне стадо, яке здатне ефективно реалізовувати свій генетичний потенціал.

2.2. Методи підвищення продуктивних якостей

Значну увагу вирощуванні молодняку та формуванні їх продуктивного довголіття приділяють питанням добробуту та забезпеченню комфортних умов утримання, що сприяє зміцненню імунної системи, зниженню рівня стресу та підвищенню продуктивності. Саме тому вдосконалення технологій вирощування поряд з селекційною роботою та ефективне використання тварин в подальшому є одним із пріоритетних напрямів розвитку тваринництва.

Супрович Т.М. та інші вказують на важливість використання в умовах сьогодення таких методів селекційно-генетичного прогнозування рівня продуктивності як «ДНК-маркерів». На думку авторів, застосування різних генетичних маркерів та виявлення їх нуклеотидної послідовності при різнопланових молекулярних дослідженнях геному дає можливість прогнозувати та проводити плановий відбір саме високопродуктивних тварин для формування і молочних стад, і м'ясних загонів. Дана біоінформація про тварину, що має генетично-селекційну цінність, задовольняє вимоги щодо рівня продуктивності, адаптивності худоби та її стійкості до ряду захворювань, що є важливим елементом ціленаправленого відбору з економічного погляду.

Козир В.М. та Денисюк О.В. з метою контролю генетичного різноманіття також зазначають необхідність проведення дослідів щодо

виявлення послідовності нуклеотидів ДНК, зокрема для збереження зникаючих порід, таких як сіра українська. Вони відмітили неможливість створення високопродуктивних стад без введення плідників з рідкісними алелями, що дає змогу вчасно виявляти зміни в генотипах та приймати відповідні рішення по збільшенню продуктивних ознак. Так, практики при виявленні показників сироватки крові за геном гормонів росту, пролактину та інших встановили, що бугайці різних ліній даної породи мають добру адаптивність, характеризуються високими показниками зростання, стійко передають свою масть нащадкам (сіра), мають стійкі корелятивні зв'язки між масою при зростанні (коефіцієнтом інтенсивності формування) та активністю аламініаміотрансфераз, фосфатазою тощо. Паралельно встановлено позитивний вплив матерів (їх генотипу) на формування кількісних показників зростання (жива мас, прирости) у їх дочок, що є показником доброго штучного добору в стаді. Використання таких імуногенетичних досліджень є запорукою збереження цієї локальної зникаючої породи не тільки в господарстві «Поливанівка», але і у всій Україні.

Тимченко Л. вбачає підвищення конкурентоспроможності галузі в використанні для виробництва тварин британського походження, зокрема для відгодівельних цілей та отримання високоякісної телятини. Такі тварини мають більш ніж 700,0-900,0 грамів приросту щодобово та використовують по 4,5-5,0 к.од. на одиницю приросту, що в принципі є нормою для спеціалізованого відгодівельного комплексу за кордоном. До речі, автор зазначає неефективним вирощування телиць на яловичину, так як різниця в показниках продуктивності (цікавить саме м'ясні показники) сягає більше 30,0 %, а витрати такі ж самі як і при відгодівлі бичків.

Войтенко С., Сидоренко О., вивчаючи особливості генофонду та продуктивності білоголової української худоби, прийшли до висновку, що використання інбредних тварин у високопродуктивних стадах є неефективним, так як вони мають знижені показники молочності: надій 4097,0 кг з кількістю молочного жиру 147,7 кг вже за першу лактацію, тоді як

аутбредні первістки мали ці показники на рівні 4643,0 кг та 166,8 кг відповідно. При визначенні показників в наступні лактації спостерігалася така саме тенденція перевершення аутбредних корів над інбредними.

В іншій своїй робот Войтенко С. та Сидоренко О. зазначають, що при вирощуванні аутбредні телички більш інтенсивно накопичують живу масу і зростають до 18 місяців до маси 325,0 кг. Однак автори відмітили, що за тісного та близького ступеня інбридингу телиці переважають за вагою аутбредних: маса інбредних 327,0 та 337,0 кг відповідно ступеня. Вже при першому заплідненні інбредні телиці тісного ступеня мали ваг 371,0 кг, переважаючи аутбредних на 21,0 кг. В подальшому було визначено перевагу телиць віддаленого та помірного інбридингу за рівнем молочності: їх надій склав 5083,0 та 5204,0 кг відповідно порівняно з аутбредними (4585,0 кг). Таким чином, практики зазначають ефективність використання інбридингового розведення як метода підвищення продуктивності майбутніх корів.

Каряка В.В., Криворучко Ю.І. та інші вказують на досить низькі показники живої маси телят при вирощуванні, що можна вирішити за допомогою оптимізації умов утримання та вирівняти неоднорідну динаміку продуктивності за рахунок стабілізації показників годівлі. Так науковці відмітили зростання добових приростів телиць з 400,0 до 522,0 г у віці 0-10 місяців та з 360,0 до 341,0 г у віці 13-18 місяців, що негативно потім позначилося на надоях та отриманій якості молока. Тому впровадження зазначених авторами рекомендацій буде сприятиме вирівнюванню молодняка за масою та підвищенню рівня молочної продуктивності.

Коваленко М.В., обґрунтовуючи заходи підвищення ефективності галузі, говорить про доцільне вирощування телят до 18 місяців за досягнення маси 400,0-450,0 кг, тоді як в багатьох підприємствах ці строки розтягнуті до 25-30 місяців, що значно підвищує витрати кормів. Тому автор зазначає необхідність упровадження прогресивних технологій вирощування та

досягання високої продуктивності тварин за рахунок збалансованої годівлі та утримання впродовж всього періоду.

Обґрунтовуючи аспекти підвищення роботи галузі, Лагодієнко В.В., Глушков О.А. говорять про масштабність кормовиробництва як основи всього виробничого процесу вирощування худоби. Відновлення і нарощування обсягів кормових ресурсів в господарствах є джерелом оптимізації раціонів та отримання відповідних приростів телят. При цьому науковці сформували результати рентабельності по молоку +20,4 та м'ясу - 24,2 в багатьох підприємствах, що говорить про неоптимальні умови вирощування телят та подальшої їх відгодівлі.

Люта І. зазначає високий вплив ваги новонароджених телиць на подальшу тривалість їх лактації та надій. Так, телички з масою при народженні 25,0-28,0 г мали в подальшому тривалість лактації 343,6 днів і найменшу продуктивність (надій 9636,3 кг в перерахунку на 305 діб). Впродовж вирощування телиці з добовим приростом 500,0-600,0 г також відставали за показниками продуктивності: їх наді був на рівні 9379,3 кг/305днів. Отже, можна сказати про те, що вирощування телят потрібно розпочинати, ще коли вони знаходяться в ембріональному розвитку, так як формування та закладка продуктивності відбувається саме в утробний період.

Полупан Ю.П., Базишина І.В. та інші співавтори вказують на оптимальний вік тварин при першому отеленні становить 27,9 місяців. Однак на масу та здатність досягти цього показника впливає рік та сезон. Перший в 1,5-2,0 рази має вплив на ріст телиць до року, а другий – має вплив на тривалість лактаційного періоду тварин. Також вплив року виявився найбільшим на якісні характеристики продукції та рівень мінливості надоїв.

Копанець І.О., вивчаючи продуктивне довголіття та використання корів, прийшов до висновку про залежність тривалості життя та продуктивності тварин від умов їх вирощування. Так, найменшу тривалість продуктивного довголіття мали тварини (1442,0 діб), яких осіменили зарано і перший отел від них отримано вже в 24,0 місяці. Надалі ці тварини мали

знижену продуктивність в 25046,0 кг за 3,7 лактації. Ще менші показники використання тварин було отримано від худоби, що дала перше теля у віці пізніше 30 місяців: їх продуктивне довголіття склало 1115,0 діб, продуктивність 15588,0 кг за 2,8 лактації. Отже, одним з факторів відбору телиць до ремонту стада є їх маса та вік досягнення першого осіменіння, як основного критерію оптимального використання тварин.

Хмельничий Л.М., Бардаш Д.О., аналізуючи ростові показники телиць від народження до плідного осіменіння, встановили, що перевищення або недостатня маса при осіменінні призводить до зниження рівня молочної продуктивності.

Капшук Н.О. вказує, що при вазі 642,0-652,1 кг первістки та корови старше 2 лактації мали занадто тривалу лактацію на рівні 470,0-500,0 діб, а продуктивність від 13200,0 до 15600,0 кг молока, що є досить високим показником для нашого регіону.

Трончук І.С., Ульянов С.О. дійшли висновку, що при однакових умовах забезпечення порода належність впливає на формування кількісної продуктивності: телички-голштини мали добові прирости 697,0 г, переважаючи ровесниць чорнорябої породи (у них 534,0 г). Однак виявили, що в ембріональний період для голштинят необхідно було 11 МДж обмінної енергії, а для їх ровесниць достатньо 8,8 МДж. В постембріональний період так само голштини потребували від 11,0 до 103,0 МДж енергії, а їх ровесниці іншої породною належності – від 9,0 до 85,0 МДж.

Розанова О.П вважає необхідним враховувати при вирощуванні молодняку їх спосіб утримання як метод підвищення продуктивних ознак. Так, «холодне» утримування телят дозволяє підвищити прирости маси на 4,1-5,37 % за перші півроку. Встановлено, що вже з 3-місячного віку телички за цим методом краще споживали їжу, їх проміри були більшими поряд з вищою масою тіла. Такі тварини стали найбільш масивніші (106,4 %) та розтягнуті (106,9 %), що підтверджено індексами будови.

Таким чином, підвищення продуктивності, рівня молочності, його якісних характеристик у майбутніх корів закладається ще на етапі вирощування молодняку, де головна мета – забезпечити оптимальний ріст і розвиток тварини для розкриття генетичного потенціалу, тим самим отримуючи максимальні прибутки та рентабельність виробництва.

3. Умови, матеріал та методика виконання роботи

3.1. Умови роботи

Господарська діяльність підприємства «Ліон» фокусується на рослинництві та тваринництві, маючи багатoproфільний напрям виробництва. Супутньою діяльністю є надання автомобільних вантажних послуг, оптова реалізація зернових, олійних культур, кормів для тварин та молочної продукції.

Спеціалізація та діяльність підприємства можна виразити в одній таблиці 1, зазначаючи показники за останні рік праці.

1. Діяльність підприємства

Показник або напрям	Характеристика та значення
Загальний банк земель	1200,0 га
Основні культури для реалізації	Кукурудза, соняшник, пшениця, ріпак, ячмінь
Кількість худоби	Свиней – 700 гол. ВРХ – 106 гол. дійного стада
Додаткові галузі	Вівчарство, козівництво – 650 голів Конярство – 34 голови
Технічний парк	Транспорт та різна вантажна і навісна техніка для обробки землі і садів

Як бачимо підприємство має дуже широкий спектр діяльності та надання послуг, а особливе значення для нашої роботи має тваринництво, зокрема молочне скотарство.

Відомо, що в господарстві 106 голів корів, а також є вирощування худоби на м'ясо та реалізація в живій вазі, окрім молочної сировини.

В таблиці 2 представлено більш детально результати роботи підприємства в тваринницькій галузі.

2. Розвиток тваринництва

Показник	Значення
Кількість худоби всього, голів:	1814
свиней	700
великої рогатої худоби	430
в т.ч. дійних корів	106
овець, кіз	650
коней	34
Продуктивність тварин:	
Добовий приріст на відгодівлі, г	
свиней	780,0
бугайців	525,0
баранців, козликів, г	300,0
Молочна продуктивність, кг	
корів	6150,0
кіз	1480,0
Реалізовано продукції:	
м'яса в живій вазі, ц	
молока корів, ц	6319,0
молока кіз, ц	1576,0
Рентабельність виробництва, %:	
м'ясо свиней	+15,6
м'ясо бугайців	+8,9
м'ясо кіз/овець	+13,2
молоко корів	+12,1
молоко кіз	+18,1

З огляду на зазначені напрями виробництва та показники діяльності слід відмітити, що господарство має досить велику кількість тварин (1814 голів), представлених різними видами: свиней – 700 голів, худоби великої рогатої 430 та кіз/овець 650 голів, а також 34 голови коней. Серед худоби 106 голів дійних корів та 120 голів дійних кіз, що мають рівень продуктивності 6150,0 та 1480,0 кг молока за лактацію. І це дає підприємству утримувати рівень рентабельності по молоці +12,1 та 28,1 %, що свідчить про досить

ефективну роботу в цьому напрямку.

Крім того, господарство має 600 голів свиней, 324 голів худоби і 530 голів кіз/овець, що мають добові прирости на рівні 780,0; 525,0 та 300,0 г відповідно та забезпечує підприємству рентабельність +15,6; +8,9 та +13,2 % відповідно галузі.

Таким чином, обране господарство для нашої роботи є рентабельним та багатопрофільним, що підтверджено кількісним складом худоби та показниками діяльності в галузях.

3.2. Матеріал та об'єкт досліджень

Метою роботи було зробити проаналізувати технологію вирощування телят в умовах обраного господарства.

Матеріал роботи – це документація підприємства, спостереження і результати власних дослідів щодо технологічних особливостей утримання молодняку.

Об'єкт роботи – молодняк худоби різного віку та статі.

Методикою роботи було передбачено:

- зробити огляд літератури щодо особливостей вирощування молодняку та формування продуктивних якостей стада худоби та загальної ефективності ведення галузі;
- визначивши мету та обравши об'єкт досліджень, проаналізувати умови вирощування телят, їх рівень годівлі та шляхи реалізації в подальшому;
- вивчити продуктивні якості молодняку та первісток в підприємстві та розрахувати ефективність вирощування;
- проаналізувати вплив галузі на навколишнє середовище та особливості праці персоналу з даними тваринами.
- сформулювати висновки та надати пропозиції щодо підвищення рентабельного вирощування та виробництва продукції скотарства.

Згідно методики було встановлено продуктивні показники вирощування молодняк в підприємстві, а саме: проводили періодичні зважування телят та визначали приростові показники, більш детально вивчили подальший розвиток теличок, так як вони йдуть на ремонт стада, а значить для нас важливі показники відтворювального процесу та рівня молочності.

Тому був проаналізований рівень молочної продуктивності первісток та встановлена ефективність виробництва молока вже за першу лактацію, враховуючи його якісні характеристики.

Серед якісних показників приділили увагу відсоткам жиру та білку в молоці, а також розраховали вихід молочного жиру та молочного білку, як найбільш важливих характеристик якості молочної сировини.

В кінці роботи узагальнили отримані результати у вигляді висновків та надали пропозиції щодо підвищення рівня вирощування та ведення галузі.

4. Власні дослідження

2.1. Структура стада

Господарство «Ліон» має декілька напрямів розвитку тваринництва, але досить уважно відноситься до розвитку скотарства, так як утримує 430 голів худоби (таблиці 3).

3.Поголів'я худоби

Тварини	Показник
Худоба разом, голів	430
в т.ч. дійні корови	106
плідники	4
телячки 0-6 місяців	118
бугайці 0-6 місяців	92
телячки 6-18 місяців	32
молодняк на відгодівлі	95
худоба на відгодівлі	15

За даними таблиці кількість дійних корів в стаді 106 голів, а плідників – 4 голови, що достатньо для використання штучного осіменіння в підприємстві та підтримання належного ремонту стада.

Кількість телят віком до 6 місяців в господарстві на 1.05.26 становить 210 голів, з них 118 теличок та 92 бичків.

Молодняку старше 6 місяців, який призначений для відгодівлі в господарстві 95 голів, а вибраканої худоби з дійного стада, яка підлягає відгодівлі та подальшої здачі на м'ясопереробне підприємство – 15 голів.

Більш детально можна розгледіти структура стада та наявність тваринних ресурсів господарства на рис.1.

Згідно рисунку кількість молодняку в господарстві, яка старше 6 місяців, окрім основного стада – 31,0 %, з них телячки віком 6-18 місяців 7,0

%, молодняк на відгодівлі – 21,0 % та худоба на відгодівлі – 3,0 %.

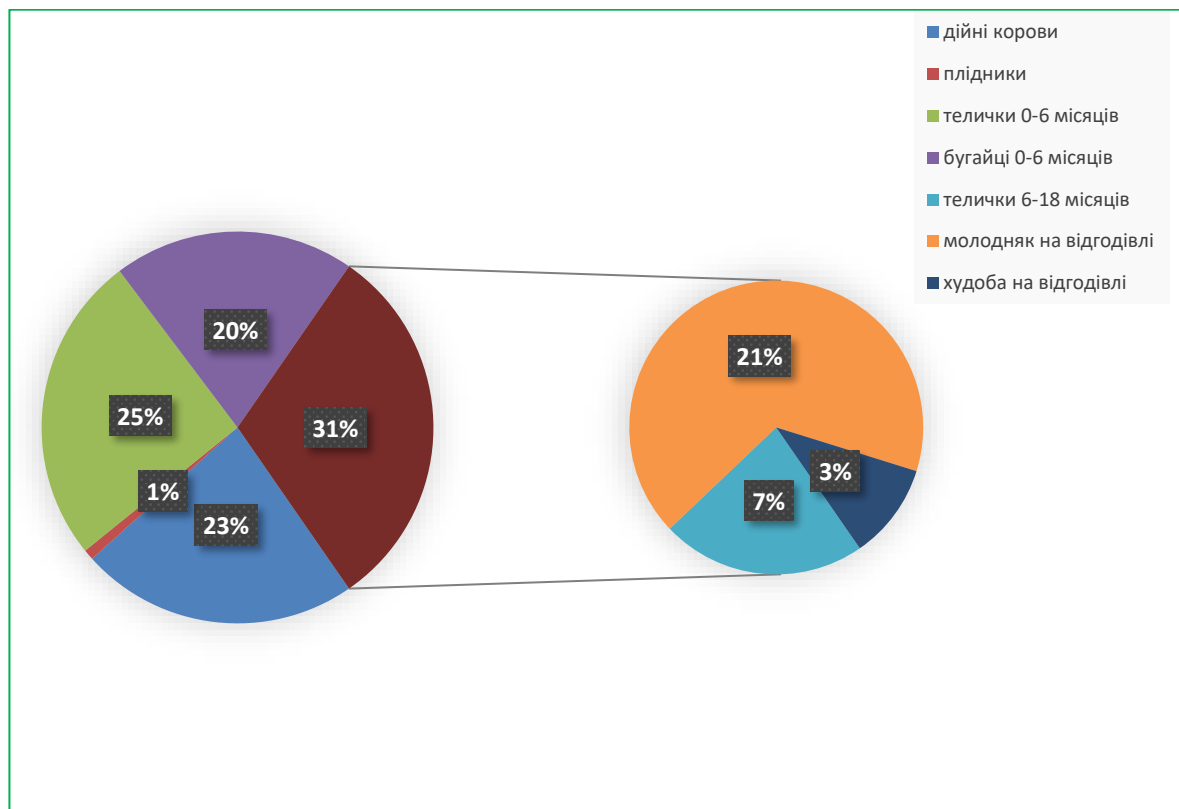

Рис.1. Структура поголів'я

Слід зазначити, що телят до 6-місячного віку на момент фіксування було 45,0 %, з них 25,0 % – телички та 20,0 % бугайці.

Дійні корови становлять 23,0 %, а плідник – 1,0 %, що достатньо для утримання ремонту стада в належному стані.

Слід відмітити, що основне стадо представлено коровами червоної молочної та чорно-рябої породи, так само і бугаї-плідники.

Розподіл стада за породними характеристика в таблиці 4.

4.Розподіл стада за породами, голів

Породна належність	Корови	Плідники
Чорно-ряба українська	72	3
Червона молочна українська	34	1
Всього	106	4

Як видно з таблиці кількість тварин чорно-рябої української – 75 голів, зокрема 72 корови та 3 бугая. Червона молочна представлена 35 тваринами, зокрема 34 корів та 1 плідник. Породна структура у відсотках наведена на рис 2.

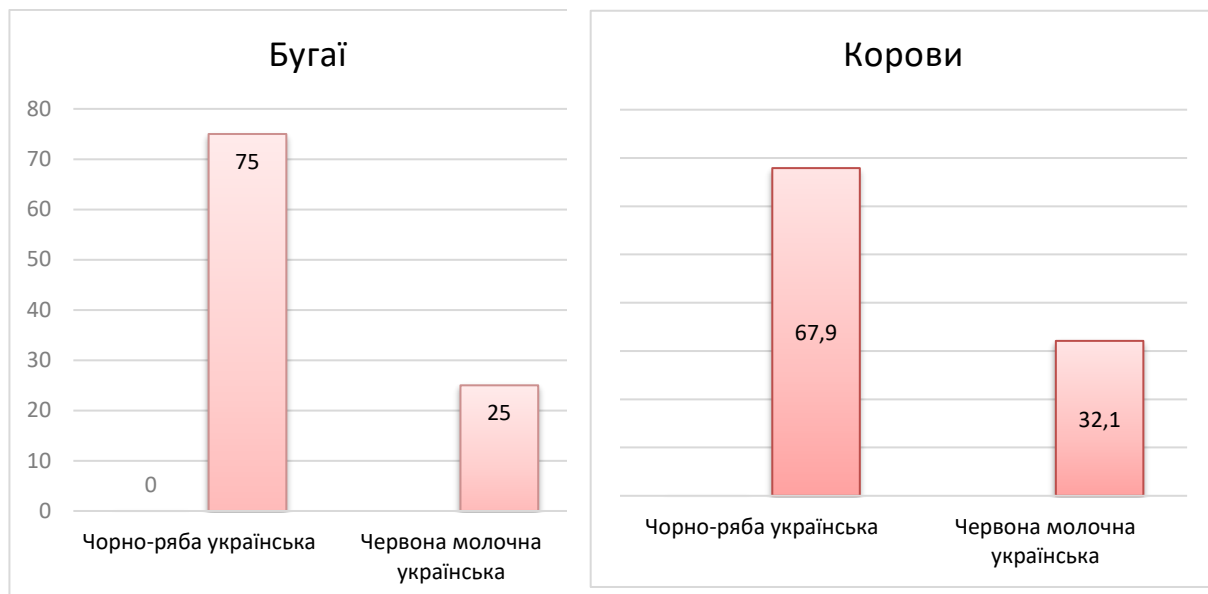

Рис. 2. Породна структура стада, %

Згідно рисунка серед бугаїв 75,0 % – це тварини чорно-рябої та 25,0 % – червоної молочної порід. Серед корів розподіл становив 67,9 та 32,1 % відповідно породною належності.

Таким чином, підприємство має власне маточне стадо та займається виробництвом молока порід з вирощуванням молодняку, який представлений тваринами різного віку та статі.

2.2. Утримання та ремонт стада

Основою стада в господарстві є корови, тому правильне і оптимальне їх утримання поряд зі збалансованою годівлею мають велике значення для отримання високого рівня надоїв, збереження здоров'я самих тварин в отримання здорового подальшого покоління, а також і економічна ефективність підприємства.

Умови утримання корів в різні періоди як року, так фізіологічного

стану повинні забезпечуватися комфортом, чистотою, достатньою кількістю корму та води, а також можливістю реалізувати свої природно-поведінкові потреби у вільному та активному русі.

Корови утримуються на підприємстві безприв'язно, маючи можливість вільно пересуватися по приміщенню, з наданням доступу до кормових столів, майданчиків і зон відпочинку. Доїння – дворазове у спеціальному доїльному залі, що сприяє підвищенню рівня продуктивності корів та людської праці, покращує фізіологічний стан та здоров'я тварин.

Самі приміщення для корів сухі, з добрим вентиляванням, захищені від протягів, освітлені, з системою видалення гною, з місцями відпочинку на чистій підстилці та виходом на вигульні майданчики, що створює комфорт та затишок тваринам, запобігаючи ризику хвороб, зокрема маститів.

Із головних факторів, що дають високу молочність та добру якість молока є годування в різні періоди (таблиця 5).

5.Рацион годівлі корів, %

Корм	Продуктивність добова, кг			
	менше 16	16-20	20-22	більше 22
Зернові	31,5	31,0	31,5	32,5
Висівки	10,0	7,2	5,5	4,9
Соковиті, зокрема силос комбінований	55,4	59,5	60,5	60,5
Трикальційфосфат	0,6	0,5	0,7	0,6
Добавки, зокрема БМВД	2,5	1,8	1,8	1,5

Під час роботи виявили, що раціони корів містять цілий набір кормових ресурсів, зокрема і зернові – від 31,0 до 32,5 %; соковиті, зокрема силос – від 55,4 до 60,5 %; висівки – від 10,0 до 4,9 % залежно від рівня продуктивності тварини. Також в раціон включені трикальційфосфат (від 0,5

до 0,7 %) та різного плану добавки залежно від необхідності регулювання продуктивності та потреби тварин.

Одним з компонентів годівлі та необхідності корів є чиста вода. Відомо, що дійна корова може спожити до 120,0-125,0 л води за день залежно від теплоти повітря та рівня продуктивності, тому в підприємстві всі тварини мають вільний доступ до цього компоненту.

У господарстві доїння організоване механізованим способом із використанням доїльних апаратів, перед надяганням яких проводять підготовку вимені та його масаж. Молоко надходить у приймальний танк та далі охолоджується, що забезпечує високу якість та скорочує витрати праці.

Отже, таке утримання дійних корів є умовами високої продуктивності та довголіття тварин в господарстві, так як комфортні умови з дотриманням санітарно-гігієнічних вимог та регулярний догляд забезпечують підприємству отримання якісного молока і підвищують ефективність його роботи.

2.3. Особливості вирощування телят

Вирощування телят на підприємстві є одним із етапів технології виробництва молока та м'яса, і залежить від правильного догляду, годівлі молодняку у перші місяці життя, що і визначає їхній подальший ріст, здоров'я та продуктивне використання.

Перед народженням теля саму корову відокремлюють від стада та надають їй особливу увагу та більш ретельно доглядають. Коли народилося телятко, йому очищають носові отвори та рот від слизу, обробляють пуповину та переводять у підготовлене індивідуальне місце – одиночник станок з будиночком, де утримують перші 15-20 діб, дозволяє контролювати стан його здоров'я. В цей період телята споживають молозиво, яке є основним кормом, і починають пробувати сіно з годівниць. Господарство не використовує замінники молока, тому весь молочний період молодняк

споживає коров'яче молоко, що тільки підвищує його ріст та розвиток імунної системи. Схема годівлі телят в перші 6 місяців наведена в таблиці 6.

6.Схема годівлі телят

Вік	Корми
Перші 10-20 днів	Молозиво + вода
20-30 день	Молоко + сіно
1-2 місяць	Молоко + комбікорм + сіно
2-4 місяць	Комбікорм + сіно + соковиті
4-6 місяць	Сіно + соковиті + концентровані

Згідно схеми вже з 20 дня телят привчають до поїдання сіна, що є поштовхом для стимулювання розвитку і роботи рубця. З тритижневого віку вже починають давати стартер, що включає необхідну кількість білка, енергії інших речовин. Крім того, постійний доступ до води – сприяє кращому засвоєнню речовин та розвитку системі органів.

Структура стартера для телят 0-6 місяців наведена на рис. 3.

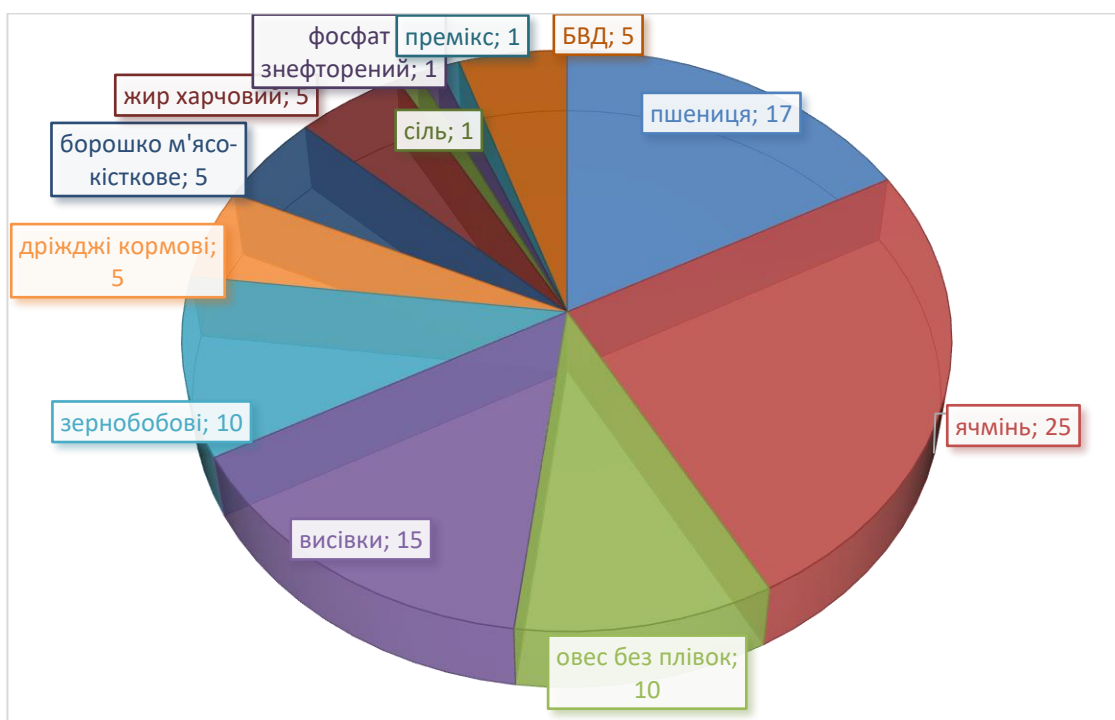

Рис. 3. Структура стартерного комбікорму, %

Бачимо, що в структуру стартера включено 17,0 % пшениці, 25 % ячменю, 10,0 % вівса без плівок, 15,0 % висівок, 10,0 % зернобобових (зокрема горох), по 5,0 % дріжджі кормові, м'ясо-кісткове борошно т жир харчовий, по 1,0 % премікс та знефторений фосфат, а також білково-вітамінні добавки 5,0 %. Такий комбікорм містить 1,34 к.од. та 138,0 г протеїну.

З 2 місяця телятам поступово вводять соковиті, зокрема силос комбінований з коренеплодами, а до 6-місячного віку телята вже повністю переходять на рослинні корми, які споживають охоче, нарощуючи м'язи та розвиваючи травну систему.

Особливий момент в житті телят – це їх перевод у групові секції по 10-15 голів в період 1,0-1,5 місяці. Саме в цей час вже йде орієнтований відбір молодняку – кого для ремонту, кого на відгодівлю.

У господарстві, починаючи з першого дня постійно контролюють ріст молодняку, регулярно зважуючи, а в подальшому визначаючи вагу за промірами тіла (таблиця 7).

7.Вага телят в молочний період, кг

Вік, міс.	Телята	
	телички	бугайці
0	28,6±0,97	31,2±1,64
1	49,3±1,95	57,6±2,46
2	70,5±3,15	84,3±4,21
3	97,6±5,61	113,4±7,04
4	130,7±6,29	150,4±9,43
5	157,8±7,28	183,2±9,57
6	182,2±8,16	208,7±10,72

Телички та бички при народженні важать 28,6 та 31,2 кг відповідно, що є нормальною масою для їх породної належності. У віці 1 місяць вага збільшується відповідно 49,3 та 57,6 кг, а в 2 місяці – 70,5 та 84,3 кг.

Вже з 3 місяця телички та бугайці мають масу 97,6 та 113,4 кг відповідно, а в 4 місяці – 130,7 та 150,4 кг. У 5 та 6 місяців маса теличок становить 157,8 та 182,2 кг, а у бугайців – 182,2 та 208,7 кг.

Абсолютне зростання ваги телят можна простежити за приростом (рис. 4).

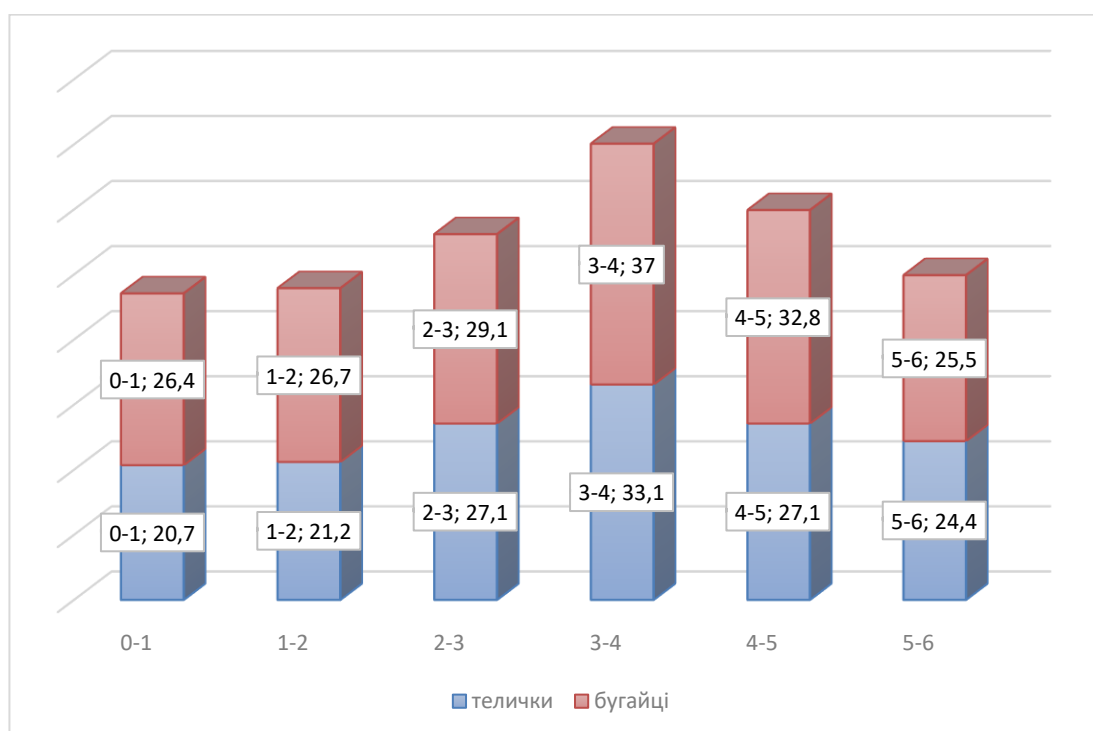

Рис.4. Абсолютний ріст телят 0-6 місяців, кг

За даними рисунку абсолютне зростання молодняку за перший місяць становило 20,7 та 26,4 кг, за другий – 21,2 та 26,7 кг, за третій – 27,1 та 29,1 кг, за четвертий – 33,1 та 37,0 кг, за п'ятий – 27,1 та 32,8 кг відповідно статі. Абсолютний приріст за останній місяць молочного періоду становив 24,4 та 25,5 кг відповідно у теличок та бугайців.

Інтенсивність росту телят в цей період також підтверджено їх щодобовими приростами (рис. 5).

За даними прирости теличок в перші 6 місяців життя коливаються в межах від 690,0 до 813,3 г з найбільшим значенням у віці 3-4 місяці – 1103,3

г, а далі йдуть на спад, що можна пояснити зміною раціону та виключенням з нього молока.

Так само можна відмітити по бугайцям: зростання добового приросту від 880,0 до 1233,3 г до 4 місячного віку, після чого дещо зниження цього показника до 850,0 г.

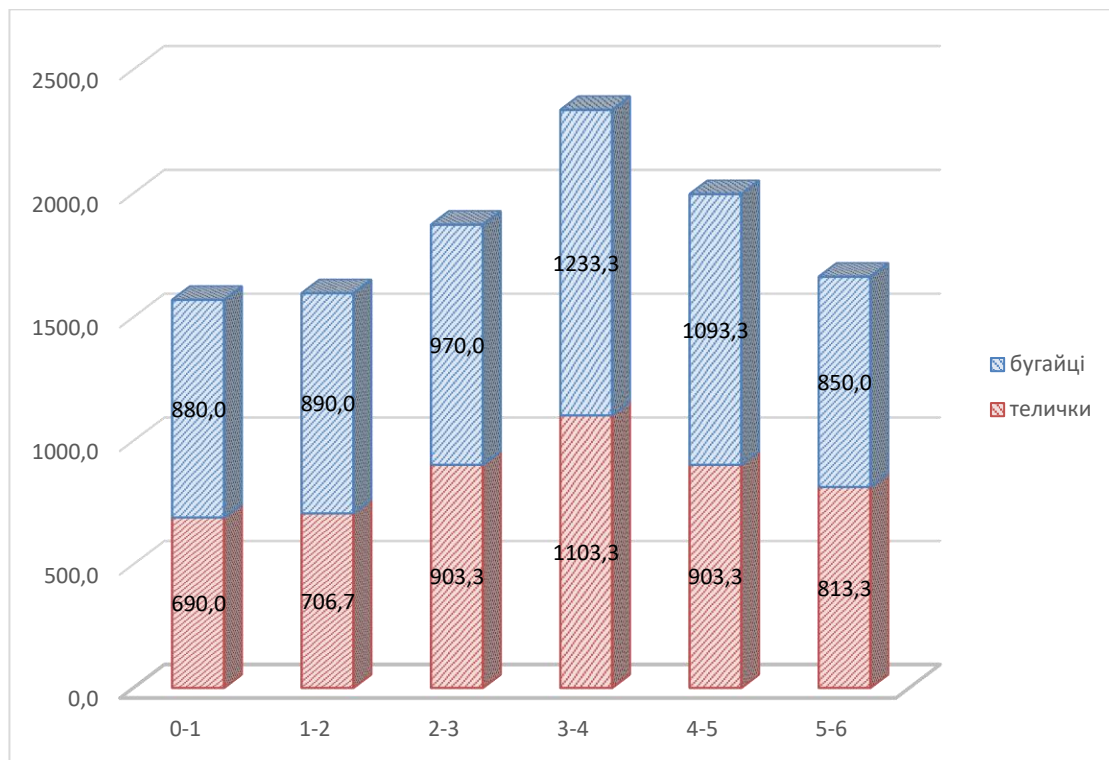

Рис. 5. Щодобові прирости телят 0-6 місяці, г

Таким чином, під час вирощування телят господарство проводить усі необхідні заходи для забезпечення відповідних приростів молодняку та подальшого його продуктивного використання. Так, добре розвинені телички в майбутньому йдуть в ремонтне поголів'я, а бичків використовують для відгодівлі на м'ясо.

2.4. Вирощування теличок на ремонт стада

Одним із етапів формування майбутніх корів є вирощування теличок в період від 6 до 18 місяців, коли відбувається їх інтенсивний розвиток кістяка, внутрішніх органів, а також статеві системи. Тому забезпечення оптимальних умов та отримання стабільних приростів маси без ожиріння

телиць – це головний критерій роботи підприємства на даному етапі.

Господарство організовує годівлю телицям до 18 місяців таким чином, щоб вона була дуже схожа за складовими компонентами на ту, яка буде у дійного стада (рис. 6).

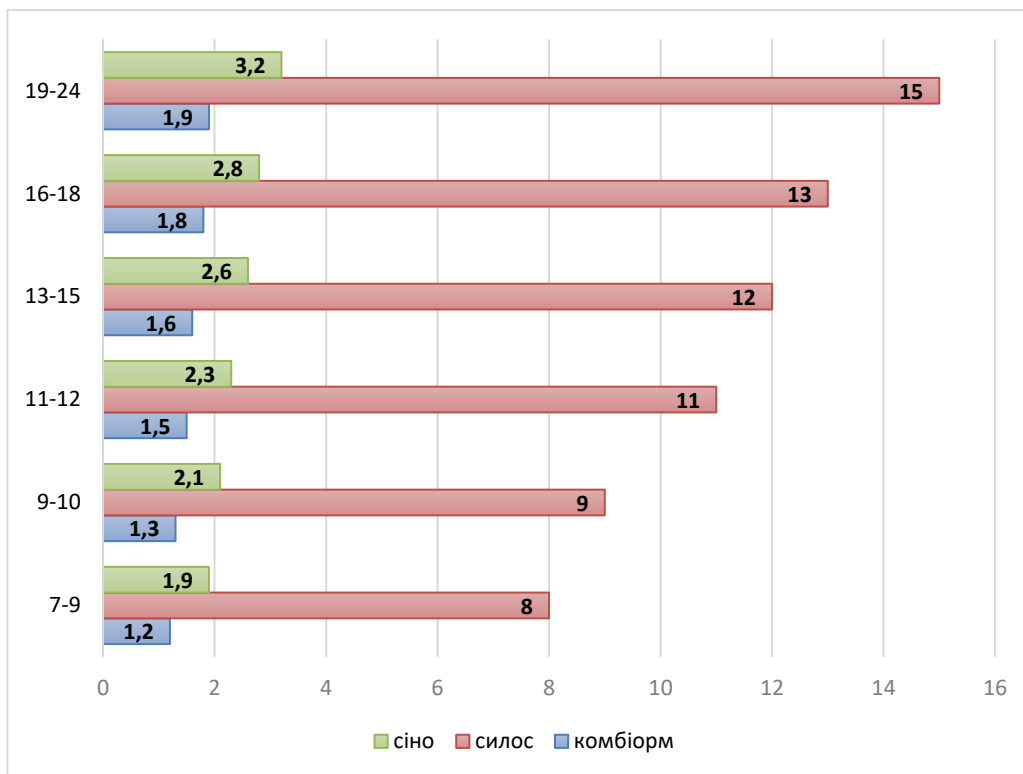

Рис. 6. Добова даванка корму телицям, кг

Добова дача сіна становить від 1,9 до 3,2 кг, силосу кукурудзяного від 8,0 до 15,0 кг та комбікорму – від 1,2 до 1,9 кг відповідно віку (з 7 до 24 місяців). Треба відмітити, що в господарстві добре себе зарекомендувала практика подрібнення сіна та додавання його до силосу кукурудзяного в однорідному вигляді.

За кормовим складом раціон забезпечує 0,97-1,0 к.од, 150,0-160,0 г протеїну та 15,0-16,0 г кальцію на 1 кг добової даванки, що дає можливість підтримувати відповідне зростання телиць та формування у них доброї продуктивності (таблиця 8).

За даними вага телиць вже до року зростає на 133,4 кг і становить 315,6 кг. За цей період (6-12 місяців) щодобові прирости знаходяться на рівні 741,1 г. В подальшому (до 18 місяців) телиці набирають ще 135,6 кг і в кінці

періоду їх вага складає 451,2 кг. Щодобовий приріст маси з 12 до 18 місяців сягає 753,3 г.

8. Показники росту телиць

Вік, міс.	Маса, кг	Абсолютний приріст, кг	Добовий приріст, г
6	182,2±8,16	-	-
12	315,6±16,54	133,4±15,68	741,1±67,7
18	451,2±21,83	135,6±22,40	753,3±72,9
Всього за період	-	269,0±24,31	736,9±76,8

Слід відмітити, що абсолютне зростання за період 6-18 місяців складає 269,0 кг із середнім приростом за день в кількості 736,9 г, що є добрим показником налагодженого вирощування телиць для подальшого дійного стада.

Таким чином, вирощування теличок 6-18 місяців формує подальший успіх роботи підприємства та придатності тварин для осіменіння, а також забезпечує високу продуктивність майбутніх корів.

4.5. Продуктивність первісток стада

Так як вже у 18 місяців телиці важать 451,2 кг в середньому і у них вже сформована статевая система, вони готові до використання в процесах відтворення. Осіменіння штучним способом сприяє більшому відсотку заплідненості телиць та подальшому рівню їх як відтворювальної здатності, так і молочної продуктивності.

Основні продуктивні показники подальшого використання тварин наведено в таблиці 9.

За даними таблиці вік осіменіння телиць становить 17,6 місяців, коли

жива маса їх сягає 451,2 кг. За штучного осіменіння з першого разу запліднюється 58,9 %, з другої та третьої спроби – 79,6 та 92,4 %, що для телиць є нормальним показником відтворення.

9.Продуктивність теличок/первісток стада

Показник	Значення
Вік осіменіння телиць, міс.	17,6±1,23
Маса телиць, кг	451,2±21,83
Відсоток заплідненості, %: з 1 разу з 2разу з 3 разу	58,9 79,6 92,4
Вихід телят від первісток, %	91,3
Молочна продуктивність первісток, кг	5890,0±24,5
В молоці, % жиру білку	3,61±0,13 3,12±0,09
Кількість в молоці, кг: молочного жиру молочного білку	212,6±2,37 183,7±1,42

Слід відмітити, що у первісток показники продуктивності досить високі: продуктивність – 5890,0 кг за лактацію, а вихід телят – 91,3 %.

Якісні характеристики молока теж непогані: відсоток жиру та білку складає 3,61 та 3,12 відповідно, а кількість отриманого молочного жиру та молочного білку – 212,6 та 183,7 кг від первістки в середньому.

Таким чином, можна сказати, що технологія вирощування телиць досить ефективна в господарстві, що і підтверджують продуктивні якості майбутніх корів.

5.Ефективність вирощування худоби

Ефективність вирощування телят, а в подальшому первісток характеризує рівень окупності витрат на їх утримання до моменту введення в дійне стадо. Фактори, які підвищують ефективність – це повноцінна годівля, використання якісного племматеріалу, зниження падежу телят, оптимізація отелень, підвищення рівня молочної продуктивності.

З оглядку на це, ми розрахували ефективність вирощування телиць через подальшу їх продуктивність (таблиця 10).

10.Економічна ефективність вирощування

Показник	Значення показника
Маса теляти, кг при народженні у віці 12 місяців при першому осіменінні	28,6±0,97 315,6±16,54 451,2±21,83
Витрати корму за період вирощування, ц к.од.	31,2
Вік першого осіменіння, міс.	17,6±1,23
Надій, кг	5890,0±24,5
Ціна реалізації 1 ц молока, грн.	1810,0
Собівартість 1ц молока, грн.	1654,0
Рівень рентабельності виробництва молока, %	+9,4

Як бачимо, за період вирощування телички від народження до осіменіння та досягнення маси 451,2 кг підприємство витрачає приблизно 31,2 ц к.од.

За продуктивності 5890,0 кг за лактацію, від первісток при ціні реалізації 1810,0 грн/ц підприємство отримує рентабельність на рівні +9,4 %, що є досить добрим показником ефективного вирощування молодняку.

Таким чином, економічна ефективність вирощування телят та первісток залежить від витрат на їх утримання, їх швидкості росту та віку введення в стадо, а також від майбутньої молочної продуктивності.

6.Охорона праці

Підприємство має досить розгалужене тваринництво, утримуючи тварин різних напрямів, тому охорона праці і безпека вимагає більш підвищеної уваги, так як обслуговуючий персонал може бути задіяний на декількох напрямках та працювати з різними видами тварин. Особливу небезпеку становлять роботи, що стосуються плідників (кнури, бугаї, жеребці), так як до них допускають тільки спеціально навчених людей з високим кваліфікаційним рівнем. Також досить небезпечними і потребують уваги такі роботи, що пов'язані з механізмами, обладнанням, електрикою і т.д.

Першочергово при прийнятті або на початку робіт, що несуть небезпеку в собі, персонал проходить інструкції щодо безпечності поведінки та дій у разі надзвичайних ситуацій, про що реєструється в журналі. Крім того, на підприємстві діє контроль проходження щорічних медичних оглядів, які є обов'язковими, так як здоровий стан персоналу є критерієм оптимальної роботи ферми, тим паче коли задіяні у виробничий процес різні сільськогосподарські тварин.

Що стосується самих умов праці, то підприємство намагається забезпечити персонал усім необхідним, а це: створені кімнати для відпочинку, наявний медичний та з охорони праці пункт, виділені місця для прийняття їжі, переодягання, прийняття душу тощо. Все це полегшує і створює відповідні умови праці, що знижує працевитратність та стимулює робочих, заохочує їх до виробництва. Крім того, існує в господарстві система надання відпусток, в тому числі і за станом здоров'я, виплати преміальних за відповідні показники роботи, надання отоварювання продуктами, подарунками дітей співробітників на свята тощо.

До того ж на фермі можуть виникати надзвичайні ситуації через пожежі, стихійні лиха, аварії з технікою та обладнанням, витоки небезпечних

речовин, ризики епідемії серед тварин, травмування працівників. Тому працівників навчають, яким чином діяти у виникненні таких станів.

Основними видами різних небезпек і ситуацій можуть бути займання будівель, пального, сіна, буревії або сильні снігопади, посухи, техногенні аварії, різні біологічні загрози, пов'язані з хворобами, травми через неухважність працівників тощо. Алгоритм дії під час таких кризових ситуацій наступні: негайно повідомити відповідну службу та працівників про небезпеку, за можливості відключити електрику, організувати вихід в безпечні місця як людей, так і тварин, особливо коней та корів, які дуже бояться вогню, при необхідності та можливості використати вогнегасники, слідкувати за офіційними попередженнями. Після завершення небезпеки перевірити стан приміщень і комунікацій, відремонтувати за необхідності пошкоджене обладнання чи техніку, надати допомогу тваринам та персоналу, в тому числі протистресову.

Таким чином, охорона праці та усі заходи попередження небезпек різного характеру мають бути в господарстві на першому місці, так як від безпечності залежить весь виробничий процес та роботи щодо вирощування та утримання тварин. Завчасна підготовка персоналу щодо чітких дій та заходів допомагають мінімізувати наслідки виникнутих ситуацій на фермі та зберегти життя і здоров'я людей і тварин.

7.Екологічні умови виробництва

Поряд із виробництвом продуктів харчування для суспільства скотарство чинить значний вплив на навколишнє середовище та його екологію, так як зростання чисельності худоби, розширення пасовищ, збільшення виробництва кормових добавок призводять до змін у природних екосистемах. Тому питання наслідків ведення галузі є актуальним у сучасному світі і потребує вирішення.

Однією серйозних екологічних проблем є викиди парникових газів. Відомо, що навіть під час травлення у шлунку тварин утворюється метан, який здатний утримувати тепло та значно перевищує вплив вуглекислого газу. Крім того, під час розкладання гною та сечових стоків виділяються метан і закис азоту, що також сприяє посиленню парникового ефекту. Транспортні засоби, що використовуються для перевезення кормів, тварин і продукції, сировини, додатково збільшують викиди вуглекислого газу.

Для утримання худоби необхідні значні площі і сільськогосподарські угіддя, що часто потребує вирубування лісосмуг, через що йде знищення природної рослинності та призводить до скорочення площ екосистем природи і втрати місць існування багатьох видів диких тварин і рослин. Це також є ризиком втрати біорізноманіття, що треба враховувати при створенні скотарських ферм.

Випас худоби без зміни та черговості пасовищ також негативно впливає на ґрунти через постійне вито́птування: призводить до ущільнення ґрунту, погіршення його водопроникності, в результаті чого посилюються процеси ерозії. До речі, у деяких регіонах таке надмірне навантаження землі спричиняє їх опустелювання та створює серйозні проблеми для сільського господарства та місцевого населення.

Скотарство та інші галузі потребують великих обсягів води: для напування, прибирання приміщень та обладнання, обробки продукції (танки-охолоджувачі, сепаратори тощо). Це збільшує навантаження на природні

джерела водопостачання і є серйозною проблемою їх забруднення відходами. Речовини відходів можуть потрапляти в річки, озера та підземні води та викликати активне розмноження водоростей, зменшуючи вміст кисню у воді, створюючи загрози мору риби та становлячи небезпеку для здоров'я людей через погіршення якості води.

Іншою проблемою є використання пестицидів і добрив для вирощування культурних рослин, що може призводити до їх накопичення в ґрунті та воді, завдаючи шкоди представникам флори і фауни. Зменшення біорізноманіття руйнує природну рівновагу екосистем і призводить до змін навколишнього середовища та кліматичних коливань.

Таким чином, для зниження цього негативного впливу галузі на довкілля і екологію необхідно впроваджувати сучасні безпечні технології, які пов'язані з ефективним управлінням відходами виробництва: використання біогазових установок, раціональне випасання худоби, оптимізація раціонів контроль використання добрив, впровадження принципів поєднання економічної ефективності виробництва із збереженням природних ресурсів та різноманіття.

Висновки і пропозиції

1. Підприємство має дуже широкий спектр діяльності та надання послуг, а особливе значення для нашої роботи має тваринництво, зокрема молочне скотарство.

2. Господарство має досить велику кількість тварин (1814 голів), представлених різними видами: свиней – 700 голів, худоби великої рогатої 430 та кіз/овець 650 голів, а також 34 голови коней. Серед худоби 106 голів дійних корів, які мають рівень продуктивності 6150,0 кг молока за лактацію.

3. Кількість телят віком до 6 місяців становить 210 голів, з них 118 теличок та 92 бичків. Молодняку старше 6 місяців, який призначений для відгодівлі в господарстві 95 голів, а вибраккованої худоби з дійного стада, яка підлягає відгодівлі та подальшої здачі на м'ясопереробне підприємство – 15 голів.

4. Дійні корови становлять 23,0 % стада і представлені коровами червоної молочної та чорно-рябої породи. Серед бугаїв 75,0 % тварини чорно-рябої та 25,0 % червоної молочної порід. Серед корів розподіл становив 67,9 та 32,1 % відповідно породної належності.

5. Умови утримання корів безприв'язні, маючи можливість вільно пересуватися по приміщенню, з наданням доступу до кормових столів, майданчиків і зон відпочинку. Доїння – дворазове.

6. Вирощування телят на підприємстві приділяють багато уваги, так як від правильного догляду, годівлі молодняку у перші місяці життя залежить їхній подальший ріст, здоров'я та продуктивне використання. З 20 дня телят привчають до поїдання сіна, що є поштовхом для стимулювання розвитку і роботи рубця. З тритижневого віку вже починають давати комбікорм-стартер, що включає 17,0 % пшениці, 25 % ячменю, 10,0 % вівса без плівок, 15,0 % висівки, 10,0 % зернобобових (зокрема горох), по 5,0 % дріжджі кормові, м'ясо-кісткове борошно та жир харчовий, по 1,0 % премікс та знефторений фосфат, а також білково-вітамінні добавки 5,0 %. Такий

комбікорм містить 1,34 к.од. та 138,0 г протеїну.

7. Телички та бички при народженні важать 28,6 та 31,2 кг відповідно. У віці 1 місяць вага збільшується відповідно 49,3 та 57,6 кг, а в 2 місяці – 70,5 та 84,3 кг. Вже з 3 місяця телички та бугайці мають масу 97,6 та 113,4 кг відповідно, а в 4 місяці – 130,7 та 150,4 кг. У 5 та 6 місяців маса теличок становить 157,8 та 182,2 кг, а у бугайців – 182,2 та 208,7 кг.

8. Абсолютне зростання молодняку за перший місяць становило 20,7 та 26,4 кг, за другий – 21,2 та 26,7 кг, за третій – 27,1 та 29,1 кг, за четвертий – 33,1 та 37,0 кг, за п'ятий – 27,1 та 32,8 кг відповідно статі. Абсолютний приріст за останній місяць молочного періоду становив 24,4 та 25,5 кг відповідно у теличок та бугайців.

9. Добові прирости теличок в перші 6 місяців життя коливаються в межах від 690,0 до 813,3 г, у багайців – від 880,0 до 1233,3 г.

10. Вага телиць до року зростає на 133,4 кг і становить 315,6 кг. За цей період (6-12 місяців) щодобові прирости знаходяться на рівні 741,1 г. В подальшому (до 18 місяців) телиці набирають ще 135,6 кг і в кінці періоду їх вага складає 451,2 кг. Щодобовий приріст маси з 12 до 18 місяців сягає 753,3 г. Абсолютне зростання за період 6-18 місяців складає 269,0 кг із середнім приростом за день в кількості 736,9 г.

11. Вік осіменіння телиць становить 17,6 місяців, коли жива маса їх сягає 451,2 кг. За штучного осіменіння з першого разу запліднюється 58,9 %, з другої та третьої спроби – 79,6 та 92,4 %, що для телиць є нормальним показником відтворення.

12. У первісток показники продуктивності досить високі: продуктивність – 5890,0 кг за лактацію, а вихід телят – 91,3 %. Якісні характеристики молока теж непогані: відсоток жиру та білку складає 3,61 та 3,12 відповідно, а кількість отриманого молочного жиру та молочного білку – 212,6 та 183,7 кг від первістки в середньому.

13. За період вирощування телички від народження до осіменіння та досягнення маси 451,2 кг підприємство витрачає приблизно 31,2 ц к.од. За

продуктивності 5890,0 кг за лактацію, від первісток при ціні реалізації 1810,0 грн/ц підприємство отримує рентабельність на рівні +9,4 %, що є досить добрим показником ефективного вирощування молодняку.

З огляду на проведений аналіз особливостей вирощування, зокрема телиць, господарству можна запропонувати наступне:

1. Зменшити вік першого осіменіння телиць до 16,5-17,0 місяців шляхом оптимізації умов вирощування, додаткової стимуляції охоти та її контролю, так як перші охоти можуть бути пропущені.
2. Для підвищення відсотка заплідненості телиць з першого осіменіння провести синхронізацію охоти молодняку.

Список літератури:

1. Богач М., Селіщева Н., Богач Д., Пероцька Л. (2022). Результати мікотоксикологічного моніторингу кормів для великої рогатої худоби у господарствах півдня України. InterConf, (12(105)), 306–317. <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.04.2022.031>
2. Войтенко С., Сидоренко О. (2021). Збереження генофонду та підвищення продуктивності худоби білоголової української породи. Вісник аграрної науки. №2(815). 41-51. <https://doi.org/10.31073/agrovisnyk202102-06>
3. Войтенко С., Сидоренко О. (2020). Ефективність розведення інбредної худоби білоголової української породи. Науково-технічний бюлетень Інституту тваринництва НААН. №124. 232-245. <https://doi.org/10.32900/2312-8402-2020-124-232-245>
4. Єгоров Б.В., Карунський О.Й., Хоренжий Н.В. (2015). Високопродуктивні кормові суміші з включенням кормових трав для великої рогатої худоби. Зернові продукти і комбікорми, 1(56). <https://doi.org/10.15673/2313-478x.56/2014.36213>
5. Каряка В.В., Криворучко Ю.І., Гноєвий І.В., Шевченко О.Б. (2025). Комплексний аналіз продуктивності, розведення та розвитку поголів'я великої рогатої худоби. Ветеринарія, технології тваринництва та природокористування. №11. 10-18.
6. Капшук Н.О. (2020). Молочна продуктивність голштинських різновікових корів в умовах інтенсивної технології виробництва молока. Theoretical and Applied Veterinary Medicine. №8. 31-35.
7. Коваленко М.В. (2016). Економічне обґрунтування заходів щодо підвищення ефективності м'ясного скотарства. Економіка і суспільство. №5. 164-168.
8. Козир В.С. (2008). Особливості вирощування телят. Пропозиція. №5. <https://propozitsiya.com/articles/osoblyvosti-vyroshchuvannya-telyat-povna-versiya>

9. Козир В.С., Денисюк О.В. (2021). Еволюційні селекційно-генетичні особливості сірої української породи великої рогатої худоби. Формування нової парадигми розвитку агропромислового сектору вВ ХХІ столітті, 374–403. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-240-4-13>
10. Копанець І.О. (2024). Довголіття корів молочної худоби залежно від віку першого отелення. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва. № 1. 34-41.
11. Копко І.Є. (1998). Інтенсивність всмоктування селеніту і селенату натрію в різних відділах шлунково-кишкового тракту курей. Біологічні основи живлення сільськогосподарських тварин: тези доповідей Міжнародної наукової конференції. Львів, С. 56-68.
12. Кушнеренко В.Г., Котовська Ю.С. (2021). Зелені насадження як спосіб зменшення теплового стресу у великої рогатої худоби в умовах змін клімату. Аграрні інновації, (7), 65–72. <https://doi.org/10.32848/agrar.innov.2021.7.11>
13. Лагодієнко В.В., Глушков О.А. (2025). Забезпечення ефективності функціонування галузі тваринництва за сучасних умов господарювання. Вчені записки: зб. наук. пр. 336-349. https://doi.org/10.33111/vz_kneu.39.25.02.28.194.200
14. Люта І. (2025). Вплив показників росту та розвитку телиць голштинської породи на їх продуктивність після першого осіменіння. Наукоо-технчний бюлетень Інституту тваринництва НААН. №134. 53-67. <https://doi.org/10.32900/2312-8402-2025-134-53-67>
15. Підпала Т. В., Шевчук Н.П. (2019). Оцінка інбридингу в різні етапи виведення української червоної молочної породи великої рогатої худоби. Вісник Полтавської державної аграрної академії, (2), 98–104. <https://doi.org/10.31210/visnyk2019.02.12>
16. Полупан Ю.П., Базишина І.В., Почукалін А.Й., Прийма С.В., Полупан, Н.Л. (2022). Вплив року та сезону на молочну продуктивність

- корів. Розведення та генетика тварин. №63. 71-90.
<https://doi.org/10.31073/abg.63.08>
17. Приліпко Т.М., Андрухівський В.С. (2025). Баланс мінеральних елементів в організмі молодняку великої рогатої худоби за різних джерел селену в раціоні. *Podilian Bulletin Agriculture Engineering Economics*, (46), 95–101. <https://doi.org/10.37406/2706-9052-2025-1.13>
18. Приліпко Т.М., Захарчук П.Б. Вміст селену в кормах зони Поділля України за використання в раціонах великої рогатої худоби. Наукові доповіді Національного університету біоресурсів і природокористування України. 2019. №1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nd_2019_1_24.
19. Разанова О.П. (2021). Вікова динаміка росту і розвитку телят молочного періоду залежно від способу їх утримання. *Збірник наукових праць ТВППТ*. №1. 48–56.
20. Разанова О.П. (2019). Продуктивність і племінна цінність корів української чорнорябої молочної породи різних ліній племрепродуктора Вінниччини. *Аграрна наука та харчові технології*. №4(107). 93–104.
21. Різничук І., Кишлалі О., Мажилівська К., Гарбар А. (2025). Рецепти кормових сумішей для великої рогатої худоби різних виробничих груп. *Аграрний вісник Причорномор'я*, (114), 103–116.
<https://doi.org/10.37000/abbsl.2025.114.10>
22. Супрович Т.М. Супрович М.П., Бандура В.В., Чорний І.О. (2023). Генетичні дослідження великої рогатої худоби на основі днк-маркерів. *Генетичні дослідження великої рогатої худоби на основі днк-маркерів*. *Podilian Bulletin Agriculture Engineering Economics*, (38), 192–202.
<https://doi.org/10.37406/2706-9052-2023-1.29>
23. Трончук І.С., Ульянов С.О., Девятко О.С. (2010). Особливості росту і живлення телиць української чорнорябої і голштинської порід. *Вісник ПДАА*. №3. 81-85.

24. Тимченко Л. (2024). Підвищення ефективності використання великої рогатої худоби для збільшення виробництва яловичини в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. №10 (280). 54-60.
25. Хмельничий Л.М., Бардаш Д.О. (2019). Особливості розвитку ремонтних телиць українських червоно-рябої та чорно-рябої молочних порід у господарствах Сумського регіону. *Вісник СНАУ*. №1-2. 1-10.
26. Шевченко О., Федяєва А., Єрьомін Д., Фроленко Є. (2024). Жива маса молодняку великої рогатої худоби як показник розвитку корів української червоно-рябої голштинізованої породи. *Grail of Science*, (35), 153–159. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.19.01.2024.025>